sel dat te Leuven heerscht, is zoo exclusief mogelijk.

Neen, de bloei van het Vrije Hooger onderwijs wordt te onzent, en ten deele ook in andere landen, uitsluitend tegengehouden door het ongehoord privilege, dat de Overheid aan haar eigen Universiteiten verleent, door alleen aan haar diploma's te verbinden den *effectus civilis*.

Daarbij is een Hollander, naar zijn aard, veel makker dan een Belg.

In België zou zoo ongehoord privilege geen oogenblik kunnen stand houden, of heel de Katholieke wereld zou in rep en roer zijn.

Maar hier te lande gaat alles den slakkengang. Men komt er wel, maar op de manier van de trekschuit.

Zie het maar aan onze Roomsche medeburgers.

In *Zuid*-Brabant en *Belgisch* Limburg zou geen goed Katholiek er ooit toe te bewegen zijn, om zijn zoons naar Brussel of Gent te zenden.

Maar even de grens over in *Noord*-Brabant en *Nederlandsch* Limburg weten de goede lieden van den prins geen kwaad en zenden jaar in jaar uit, alsof er geen beginsel in stak, hun zoons naar Leiden.

Waar ligt dit nu aan?

Toch niet aan het beginsel. Want onze Nederlandsche Katholieken zijn nog wél zoo principieel als hun geloofsgenooten in België.

En zeker ook niet aan het geld. Want hun offervaardigheid steekt aan de Belgische Katholieken de oogen uit. En bovendien voor een groep van anderhalf millioen landgenooten was het onderhouden van een Universiteit kinderspel.

Neen, het kan niet anders liggen dan aan de twee oorzaken die we noemden: 1°. aan het privilege der Staats-universiteit, en 2°. aan de leuke makheid van onzen Hollandschen landaard.

Er ligt een dam. Die dam is vrij stevig. En nu aarzelt men jaar in jaar uit, of men dien dam zal pogen door te steken.

Er komt wel actie.

De bisschoppen denken er wel over.

Ze zien het gevaar wel in.

Maar het gaat voetje voor voetje. Vooral niet te snel.

Of is er misschien nog een andere oorzaak van traagheid in het spel?

Voor jaren hebben wij de stelling bepleit, dat er door ons kleine Nederland duidelijk drie stroomingen liepen. Het orthodox Protestantsche beginsel, het Roomsche beginsel en het Rationalistich beginsel vertegenwoordigen *drieërlei* standpunt van wetenschap. Waarom, zoo vroegen we, kon het dan niet zoo gevonden, dat elk dezer richtingen éene Universiteit te harer beschikking kreeg?

Dit denkbeeld nu verwerpen we nog niet geheel. Althans als overgangsmaatregel.

Het zou de minste stoornis aanbrengen. En ook financieel de minste bezwaren ontmoeten.

Toch is door de oprichting van de stedelijke Universiteit te Amsterdam de uitvoering van zulk een denkbeeld reeds veel bemoeilijkt; waar dan nog bijkomt, dat Utrecht vanzelf voor de Protestantsche wetenschap zou zijn aangewezen, en de Roomschen aan Groningen niets zouden hebben.

Waarschijnlijk zal er in die richting dus feitelijk geen land te bezeilen zijn.

Maar toch laat het zich denken, dat deze oplossing van het probleem ook onze Roomsche landgenooten van beslissende stappen afhield.

Slechts doet zich de moeielijkheid voor, dat zij zich kwalijk ergens elders kunnen vestigen dan te Utrecht of in 's-Hertogenbosch.

Theorieën van Kerkzuivering.

VII.

Het *Labadisme*, met zijn verwante richtingen, kan dus verder buiten bespreking blijven; mits slechts duidelijk zij uitgesproken, dat het *Labadisme* niet bestaat in een dringen op heiliger levenswandel, maar dat de eigenlijke kern van het Labadisme schuilt in de poging, om de waarheid en waardigheid der kerke Gods op *een bijzonder soort* heiligheid van de leden te grondvesten, in stede van op de heiligmaking, *die in Christus Jezus is*. Heel het streven in dien naam aangeduid gaat uit van de dualistische tegenstelling tusschen de eerste schepping Gods en de nieuwe schepping in Christus. Het leidt niet heiliger leven uit de waarheid, maar rijker inzicht in de waarheid uit heiliger leven af, en vindiceert deswege voor de allerheiligsten een bijzondere soort gemeenschap met God, waardoor hun nieuwe openbaringen toevloeien. Feitelijk plaatst het de bedeeling van *den Heiligen Geest* dus boven het Evangelie van Christus, en gaat alzoo boven den Christus uit. En kerkelijk bedoelt het, niet maar om den zedelijken levensernst in de kerk te verhoogen, maar om aan de kerk als zoodanig *een nieuwen standaard van heiligheid* op te dringen, waardoor ze zou moeten breken met al het zaad der kerk en in een ascetisch clubje omslaan.

Zij, die verluiden lieten, dat de Doleerenden op Labadistische paden liepen, sloegen dan ook den bal geheel mis, en verrieden slechts eigen gemis aan insicht in het wezen van het Labadisme.

Op gebrekkige, oppervlakkige voorstellingen afgaande, verstonden ze onder dezen term, wat er niets mee te maken heeft, en in hun behoefte om schimp- en smaadwoorden tegen mannen te vinden, wier weg de hunne niet is, reconstruceerden ze de historie om met valsche munt op de kerkelijke markt te spelen. Want al geven we voetstoots toe, dat er ook nu in ons land allerlei geesten zijn en allerlei stroomingen loopen, die niet weinig met den grondtrek van het Labadisme gemeen hebben, zoo is toch overduidelijk, dat deze Labadistisch gestemde zielen nog veel meer onder de Synodalen te vinden zijn, dan bij de Christelijke Gereformeerden of Doleerenden. Zelfs zouden we de stelling durven verdedigen, dat de mystieke Ethischen, die meer apocalyptisch getint zijn, het grootste gevaar loopen, op deze paden te verdolen. Na hen de Perfectionisten. Ten deele ook de Methodisten. En dan ten slotte die van alle kerkelijk leven vervreemde mystieke zielen, die men hier en daar, vooral ten plattelande, rijp voor alle dwaling vindt. Terwijl omgekeerd juist bij geen enkele strooming het *tegengif* tegen het Labadisme zoo sterk en zoo beslist is, als bij de echte Calvinisten.

Het rondvertelde praatje, als gingen de Doleerenden aan Labadisme mank, heeft dan ook niet den minsten invloed uitgeoefend. Had het toch geloof gevonden, dan zou wel de eerste uitwerking hebben moeten zijn, dat de vele Labadisten, die nog onder de Haagsche Synode leven, zich aanstonds bij hen hadden gevoegd. Hiervan echter greep het tegendeel plaats. Juist enkele Labadistich getinte lieden, die aanvankelijk met ons meeliepen, gingen even hard terug, omdat ze al spoedig merkten, dat men hen verkeerd had ingelicht, en er geen spoor van Labadisme bij ons te ontdekken viel. Natuurlijk kan niemand er voor instaan, dat er in onze vele kerken niet nog hier en daar een enkele met Labadistische denkbeelden behept zij; maar dit doet niets ter zake. Zulk een verschijnsel blijft in de beste kerk denkbaar, en beslist in niets over het karakter van die kerk als zoodanig.

En vraagt men nu, waar de principieele tegenstelling tusschen het *Labadisme* en de *Doleantie* het sterkst in uitkomt, dan ligt deze zonneklaar uitgesproken in het grondverschil, dat alle Labadisme uit de *heiligheid* tot de *waarheid* wil komen, terwijl de Doleantie, aan de hand der Heilige Schrift, omgekeerd in de *waarheid* de bron erkend heeft, waaruit alle *heiligheid* moet geboren worden. Niet de *heiligheid* zal ons *wijs*, maar de *waarheid* zal ons *vrij* (van Satan) maken.

Kerkelijk toegepast nu komt dit neer op deze uiterst eenvoudige vraag: Waarnaar meet ge de zuiverheid van uw kerkformatie al, naar de *heiligheid van uw kerkleven*, of naar de zuiverheid waarmee uw kerkformatie als zoodanig *aan het Woord* vasthoudt? En nu kan er geen tweeërlei gevoelen over bestaan, of de Doleantie heeft *nooit* het eerste, maar heeft altoos en onverdeeld het laatste als *maatstaf* aangelegd. Heel de strijd der Doleantie raakte de kerk als zoodanig in haar formatie. Ze wraakte eeniglijk dat de kerk in haar formatie *aan het Woord* ontrouw was geworden, en al haar Reformatie bestond hierin, dat ze de kerken als zoodanig, dus ook wat haar formatie betreft, naar *het Woord* terugriep.

Dit geschil kan hiermee dus als afgedaan worden beschouwd. Zelfs behoeven we met het Labadisme, als theorie van kerkzuivering, voorshands niet meer te rekenen. Het kan weer opkomen, en zal wel weer eens het hoofd opsteken. Maar voor het oogenblik bestaat hier geen gevaar voor. Zij toch die het meest hiertoe neigen zouden, zijn daartoe te onkerkelijk geworden en zoeken veeleer in sektarische groepjes, die zich ganschelijk met geen kerk inlaten, bevrediging voor hun ziekelijk streven; terwijl er onder de kerkelijke stroomingen van het oogenblik, niet één enkele is, die rechtstreeks op een Labadistische solutie aanstuurt. Toch willen we van het *Labadisme* geen afscheid nemen, zonder ernstig te protesteeren tegen de ontstentenis van alle waardeering, die men in veler uitlatingen over de Labadisten bij onze hedendaagsche pennevoerders te betreuren heeft. Met Modernen zit men broederlijk in één raad. In Groningers ziet men geestverwanten. Ethischen beschouwt men als de ware belijders. Kortom, voor een iegelijk heeft men een geopend oor. Maar voor de heilige aandrift en den zedelijken ernst die oorspronkelijk bij Montanus, Novatianus, Donatus, en zoo ook later bij De Labadie sprak, sluit men opzettelijk het oog. En dit nu mag niet. Alle tijdgenooten van De Labadie verzekeren ons daartoe te stellig en te omstandig dat zijn aanvang heerlijk en zijn bezieling in den beginne wegsleepend was. En het goede in zulke mannen, mag een berekenend en met de Synode heulend nageslacht, om hun latere afdoling niet miskennen.

Overmits echter, gelijk gezegd, deze theorie van kerkzuivering op dit oogenblik door geen enkele groep in ons midden wordt voorgestaan, kan ons betoog het Labadisme verder rusten laten, en komen we alzoo tot de meer afdoende vraag, welke theorieën thans openlijk geëerd worden en op het woord van meer of min invloedrijke woordvoerders rekenen kunnen.

En dan komt ongetwijfeld het eerst die voor de hand liggende theorie in aanmerking, die zoo oud is als de kerk oud is, en haar kracht vindt in de formule: *De kerk in de kerk reformeeren*. Van deze theorie zijn namelijk heden ten dage alle Synodalen voorstanders, wier ideaal is en blijft de kerk onafscheidelijk aan het Woord Gods te verbinden en aan den eisch van Gods Woord te doen beantwoorden. Men herinnert zich, dat we hierbij de Modernen, de Groningers en de Ethischen uitzonderden, en onze vroegere toelichting ontslaat ons van de moeite om nogmaals aan te toonen, waarom de Ethischen te dezen formeel bij de Modernen en Groningers zijn in te deelen. Maar sluiten we deze drie groepen hier buiten, dan kunnen we niet anders inzien, of alle overige groepen, die saam de Gereformeerde gezindheid uitmaken, Calvinisten, Christelijke Gereformeerden, Doleerenden, Ledeboerianen, Methodisten, Confessioneelen en Irenischen zijn het allen hierin met elkander eens, dat de kerk *kerk* moet blijven, dat ze van *Gods Woord* niet mag worden losgerukt, en dat ze ook als *kerk* geroepen is aan den *eisch* van dat Woord te beantwoorden.

Het is goed op deze eenheid van streven een oogenblik de aandacht te vestigen. Soms schijnt het toch te midden der grenzenlooze spraakverwarring, waaraan we ten prooi zijn, alsof er tusschen de Irenischen en Confessioneelen eenerzijds en de mannen van 1834 en 1886 anderzijds een klove gaapte die niet te dempen viel, en zoo ge, om eens concreet te zijn en namen te noemen, in Rotterdam mannen als Ds. Vos en Ds. Van der Land, Dr. Geesink en Ds. Notten saam noemt, ontvangen velen thans een indruk, als waren deze predikers zoo schriklijke tegenvoeters, dat ze geen snaar op hun harp gelijk hadden. En dat terwijl toch ieder weet, dat deze vier mannen in hoofdzaak eenzelfde gezag aan Gods Woord toekennen, saam belijden dat Gods Woord de eenige regel van ons belijden en doen moet zijn, en ook voor de kerk hun ideaal eerst dan verwezenlijkt zullen achten, wanneer eenmaal alle strijd tusschen den eisch van dat Woord en hun kerk ophoudt.

Vooral op één ding worde hierbij nadruk gelegd. Ook al is het, dat velen onzer thans tot het inzicht zijn gekomen, dat deze eerste theorie van kerkzuivering, t. w. die van *reformatie der kerk in de kerk*, in ons tegenwoordig stadium ophield doeltreffend te zijn, toch zijn allen zonder onderscheid bij dit eerste stadium begonnen. Vóór 1834 was dit ook de theorie van de mannen die in 1834 deze theorie opgaven. En tot 1886 hebben de mannen der Doleantie steeds deze zelfde theorie geloofd. Het is dus een eind wegs, waarop onzer aller voetstappen liggen; waarop elke richting een deel van haar verleden heeft doorleefd; waarin door alle groepen eens heil is gezocht; meer nog, waarmee elke strooming *moest* aanvangen, zou ze het recht erlangen, om straks een andere bedding te kiezen.

Wanneer we thans dus mannen als Ds. Wolff van Utrecht, Dr. Van Ronkel te Leiden, Ds. Verhoeff te Bodegraven, Dr. Hoedemaker te Nijland, Ds. Oorthuys te s-Gravenhage en zoovele anderen nog altoos bij deze zelfde theorie heil zien zoeken, dan kan het wel niet anders of dit moet op óns den indruk maken, van een poging om den moriaan te schuren. Maar toch mogen we nimmer vergeten, dat ook hun methode een steeds in de kerk voorgestane theorie was, en dat zoowel de mannen van 1834 als van 1886 eens op gelijke wijze den pijl op den boog plachten te leggen. Vooral ons, Doleerenden, die tot 1886 nog steeds op dien weg volhard hebben, voegt het niet, uit de hoogte op de thans achterblijvende broederen neer te zien. We mogen leedwezen dragen over hun aarzelen; we mogen het ons haast niet kunnen inbeelden, dat hun de schellen nog niet van de oogen vielen; maar toch, steeds hebben we in hen *onszelven van voor drie jaren* te zien. Want wel dient toegegeven, dat het schuldiger is, na het in 1886 gebeurde nóg in dezen weg te volharden, dan vóór 1886 op die paden gewandeld te hebben. Immers de openbaring der ongerechtigheid is zooveel sterker geworden, en een ander pad is thans ontsloten. Maar deze meerdere schuld aan Gods heilige weegschaal ter afweging overlatende, hebben wij persoonlijk allerminst het recht, om onze broederen uit de hoogte te veroordeelen. Wie toch weet, hoeveel van *ons eigen* zondig voorbeeld uit vroeger dagen in *hun* volharden op den verkeerden weg thans nawerkt.

Het is daarom onze *plicht* en onze *roeping* om ook deze theorie van kerkzuivering kalm onder de oogen te zien; haar eigenaardige werking na te gaan; haar aan Gods Woord te toetsen; en zoo mogelijk duidelijk de grenzen op te sporen, die ze nimmer overschrijden kan zonder zich zelve te oordeelen. Erasmus is meer dan eens door ons in verband met deze theorie genoemd. Toch houde men daarbij wel in het oog, dat het ook de theorie van Augustinus en Thomas Aquinas was. En dat Erasmus dan eerst haar representant wordt, als ze, over de *ongeoorloofde* grens heengeschoven, zich ook dan nog poogt te handhaven, als de theorie van *breken met het kerkverband* reeds stellig recht van toepassing erlangde.

KUYPER.

Uit de Pers.

Vooral de stukken van Ds. Wolff in het *Kerkelijk Weekblad* dragen steeds een mild en verzoenend karakter.

Zoo nu weer richt hij een ernstig woord tot Ds. Segers in de *Wageninger*, om de tweeslachtigheid van diens houding aan te toonen, in zooverre hij, en de *Wageninger* met hem, op *politiek* gebied wel sparend op geestverwanten neerziet, maar op *kerkelijk* erf zich door boosheid, bitsheid en bitterheid laat drijven.

In tegenstelling van het nieuwe blad *De Vaderlander*, verklaart *de Wageninger*, in laar jongste No. 29, dat zij »verzoening en eendracht" wil.

Dat is gezegd, *Wageninger!* Gij ziet blijkbaar niet op onze politieke oneenigheden alleen, maar ook op die, welke maar al te zeer ons kerkelijk terrein vervullen. Die *verzoening* en *eendracht* op het eene terrein wil, kan ook uit den aard en der zaken, en zijner eigen persoonlijkheid, niet anders dan tevens *verzoening* en *eendracht* willen op het andere. Maar natuurlijk, gij beoogt geene verzoening van onverzoenbare beginselen, — geen eendracht tusschen hetgeen niet samengaan kan, maar elkaar noodwendig afstoot, — geen bondgenootschap van ja met neen, van ongeloof, met geloof, van de waarheid met de leugen, — geen samensmeking van recht en onrecht, van het woord der Goddelijke wijsheid en liefde en dat van de menschelijke dwaasheid en heerschzucht. Dit mogen en kunnen we niet willen! Gij zijt het zeker met ons eens, dat een beoogen daarvan op niets anders dan dubbelzinnigheid, leugen, bedrog, ongenoegen, nog grootere verdeeldheid en bittere teleurstelling uitloopen kan. Voor het *staatkundige* zijt gij *antirevolutionair*. Nu wat dit, en wat hetgeen men daarentegen in den historischen zin *revolutionair* noemt, beteekent, kan ieder genoegzaam verstaan. Wat het *kerkelijke* betreft, zijt gij *orthodox*. En wij bedriegen ons immers niet, als we dit, te nwen aanzien, niet anders verstaan dan orthodox in den *gereformeerden* zin? Zoodat het synoniem is met hetgeen men kortweg *gereformeerd* noemt. En dus wilt gij hereeniging en verzoening ook op ons kerkelijk terrein van al, wat, hoezeer door het geloof in den eenigen Heer en door het aannemen van dezelfde, in Gods Evangelie gegronde, belijdenis aan elkander geestverwant, nochtans, door den invloed van wereldsche machten, verdeeld, uiteengedreven, ja uit elkaar geslagen is.

Maar zoo wilt dan immers ook gij dat hatelijke woord, dat afschuwelijk denkbeeld, die vreeselijke daad van te *vervolgen* — van naar de wereld minder machtige *broeders*, die in het kerkelijke zeker geen meerder schuld hebben dan de voor het oogenblik meer machtigen, die tegenover hen staan, te *vervolgen*, tot zwijgen kome en geheel verdwijne?

Dan beginnen we elkaar te verstaan.

Ook wij willen niets, dat niet strooken zou met die bede van onzen grooten Hoogepriester: »opdat zij allen één zijn! Joh. 17: 20–24.

Wat in der waarheid en wezenlijk bijeen hoort, moge, door de zonde, helaas tijdelijk kunnen verdeeld geraken; het *mag* en het *kan* evenwel niet op den duur gescheiden blijven. Spreke men nu van Orthodoxen, van Confessioneelen, Confessionalisten, zoo men wil, en van Afgescheidenen en Doleerenden; erkent gij niet met ons, dat in al zulke namen, zonder meer, altijd veel onbestemds is? Immers, gij wilt, wat ook wij willen, het oog houden alleen op hetgeen, naar de klare getuigenis van Gods Evangelie, onmiskenbare waarheid en onloochenbaar recht is? Wij twijfelen er niet aan! Nu, dan ook tezamen recht door zee, op het groote en waardige doel af, van wat in Christus bijeen hoort en mitsdien eerlijkerwijze verzoend en hereenigd worden kan, met elkaar te verzoenen en in eendracht ook op kerkelijk gebied te hereenigen! De tijden der uitkomsten zijn Godes. Maar de weg, dien wij te gaan hebben, is ons in zijn Woord geopenbaard.

Hier spreekt ernst uit.

Ds. Wolff voelt dat hij in de ziel één is met wie den Heere Christus belijdt, ook onder Christelijke Gereformeerden en Doleerenden; en dat hij daarentegen in de Modernen, Groningers en Ethischen principieele tegenstanders tegenover zich vindt.

Daarom hindert het hem, dat Ds. Segers c.s. koek en ei met Modernen, Groningers en Ethischen zijn, en daarentegen moord en dreiging blazen tegen Belijders van den Naam des Heeren.

Hiermee is de vinger op een metterdaad wonde plek gelegd.

Alleen maar, als Ds. Wolff aan het slot zegt: »De uitkomsten zijn Godes.... *maar de weg is ons geopenbaard!*", dan dunkt ons begeeft zijn zedelijke ernst hem weer, want hoe ter wereld kan hij ooit staande houden, dat Gods Woord, waar ook, een weg afbakent, waarop een Christen onder de opperhoogheid van zulk een Synode mag wandelen?

KUYPER.

Officieele berichten uit de Ned. Geref. kerken.

Op Donderdag 25 April vergaderde de classis Utrecht—Wijk in. de kerkekamer van de Oosterkerk te Utrecht.

De vergadering werd geopend met gebed door den praeses (naar toerbeurt daarvoor aangewezen) Ds. J. J. Westerbeek van Eerten, die daarna las Matth. 25: 1—13.

Veertien kerken hadden haar deputaten gezonden.

De verschillende onderwerpen, op het agendum vermeld, werden achtereenvolgens behandeld. Bij de bespreking eener tuchtzaak van de kerk van Utrecht bleek, met welke moeilijkheden de kerken te worstelen hebben, om tot rechte toepassing der tucht te komen.

De vergadering werd door Ds. G. Ringnalda met dankzegging gesloten.

W. RINGNALDA, *scriba*.

Aan de kerkeraden der Ned. Geref. kerken in ons dierbaar vaderland!

De kerkeraad der Ned. Geref. kerk te Oosthem, Abbega en Folsgare heeft in zijne vergadering van 30 April 1889, in gehondenheid aan Gods heilig Woord, besloten te breken met de kerkverwoestende Synodale organisatie, die sedert 1816 ook hier is gehoorzaamd, en tot de kerkenordening onzer Gereformeerde kerken, laatstelijk in 1619 gewijzigd, terug te keeren.

U hiermede in kennis stellende, wenscht de kerkeraad voornoemd, dat de belijdenisband tusschen de kerken onderling weer moge opleven, opdat er samenbinding moge zijn tot vrijmaking en opbouwing der Kerke Christi in ons vaderland.

In de voorbede der zusterkerken ons aanbevelende,

de kerkeraad voornoemd:

DS. J. BAJEMA, *consulent*.
E. H. DIJKSTRA, *ouderling*.
G. J. DIJKSTRA, *ouderling*.
T. D. BEROSTRA, *diaken*.
J. D. GIETEMA, *scriba*.

Nadat op 16 Maart ll. de losmaking der kerk te Willige-Langerak van het Synodaal verband had plaatsgehad in tegenwoordigheid van den consulent, Ds. Winckel van Ouderwater, en een wettige kerkeraad was benoemd, is genoemde kerkeraad, bestaande uit twee ouderlingen en één diaken, op Zondag 14 April alhier door Ds. Winckel in zijn ambt bevestigd.

UEd. dw. dienaar
E. NOTEBOOM, *oud.*

Schoonhoven, 25/4/89.

Het voorloopig bestuur van *Een School met den Bijbel voor idioten-kinderen* verzond dezer dagen aan de kerkeraden onzer vrijgemaakte kerken in heel het land een circulaire betreffende de op te richten idiotenschool, met het verzoek, afdrukken van die circulaire in de gemeenten te verspreiden. De afdrukken zijn gratis verkrijgbaar bij den boekhandelaar A. Meijer te Arnhem.

In een begeleidend schrijven worden de bedienaren des Woords uitgenoodigd in de prediking de gemeente bij hare roeping tegenover de ongelukkige idioten te bepalen en zoowel op de oorzaken van het idiotisme te wijzen, als op hetgeen ten behoeve dezer ellendigen gedaan kan en moet worden.

De diakenen worden in dat schrijven opgewekt de zaak op hun diaconale vergaderingen tot een onderwerp van bespreking te maken, opdat zij in staat zouden zijn de gemeente te dezen opzichte voor te lichten. Bij de circulaire is een biljet gevoegd, waarop men onder vier rubrieken kan invullen, op welke wijze men de zaak stoffelijk wenscht te steunen; hetzij *door een gift in eens, door een jaarlijksche bijdrage, door het nemen van renteloze aandeelen, of door het nemen van rentegevende aandeelen.*

Mocht het benoodigde, door hetgeen onder de beide eerste rubrieken wordt geofferd, bijeenkomen!

Het voorloopig bestuur wenscht ten zeerste, dat de zaak met heiligen ijver wordt ter hand genomen, en dat de diaconieën of wie daartoe in staat mag zijn, aan het adres van den tweeden ondergeteekende alle mogelijke gegevens en inlichtingen, ter zake dienende, verstrekken. Weldra zal een nader aan te kondigen prov. diac. verg. in de provincie Gelderland, waar de idiotenschool D. V. verrijzen zal, plaatshebben. Op die vergadering dient o. m. beraadslaagd over de toepassing van art. 187 Acta Voorl. Synode. Afgevaardigden van verschillende diaconale conferentiën worden daar dus verwacht. Mochten die afgevaardigden daar reeds, nevens goeden raad, verblijdende berichten omtrent den arbeid in de gemeenten, met betrekking tot de idiotenschool, medebrengen!

Vure de Heilige Geest in onze kerken den ijver aan, om eindelijk de hand ter redding uit te steken naar de zoolang verwaarloosde idioten, die toch zeker in de eerste plaats aanspraak kunnen maken op onze ontferming, en verwekke de Heere bovenal *onderwijzers*, die zich om Jezus' wille aan de moeielijke taak der idiotenopvoeding willen wijden!

Namens het voorl. bestuur van *Een School met den Bijbel voor idiotenkinderen:*

Dr. W. VAN DEN BERGH te Voorthuizen, *voorzitter*.

F. KORTLANG, J.EZN. te Velp, *secretaris*.

Buitenland.

Italie. Een tweede eeuwfeest.

De Waldenzer gemeenten van Piemont, die de dalen Perouse, St. Martin en Lucern bewonen en tezamen 25,000 zielen tellen, maken zich op om in Augustus en September te herdenken, dat zij vóór 200 jaren in hunne dalen mochten wederkeeren. Eeuwenlang hadden de kleine Waldenzer gemeenten de vreeselijkste vervolgelingen te verduren gehad. In het jaar 1686 zocht de hertog van Savoye, door Lodewijk XIV daartoe aangezet, deze martelaarskerk voorgoed te vernietigen. Wat al jammeren waren er tevoren al over die gemeenten gegaan!

Of de kerken der Waldenzen hun oorsprong in Petrus Waldus hebben, die omstreeks 1170 leefde, wordt betwist, maar zeker is, dat sedert de Roomsche geestelijkheid kennis droeg van de leer der Waldenzische gemeenten, zij met alle macht tegen haar is gaan strijden. Paus Alexander III en Lucius III ijverden tegen haar en te Toulouse werd eene inquisitie tegen de Waldenzen ingesteld; ook werd in het jaar 1208 een formeele kruisvaart tegen hen gepredikt, terwijl de belofte van vergeving van zonden aan het verdelgen van de ketters was verbonden. Door die vervolging kwamen zeventig duizend Waldenzen om het leven; maar toch breidden zij zich in Frankrijk sterk uit. Doch daar de inquisitie voortging met tegen hen te woeden, begaven zij zich naar Engeland, Duitschland, Zwitserland, Bohemen, en in de valleien van Savoye en Piemont. In deze dalen hebben zij zich staande gehouden tot op dezen dag, blijvend bij hunne belijdenis, al is de grond daar doorweekt met hun bloed en hunne tranen. Toen koning Frans I van Frankrijk een tijdlang over het grootste deel van Savoye den schepter zwaaide, moesten de Waldenzen weder een zware vervolging lijden, en toen Emanuel Philibert in 1560 in zijn koninkrijk hersteld was, viel de graaf van Trinita op zijn bevel in de valleien en hield daar op onzettende wijze huis. In het volgende jaar werd door voorspraak aan de overgeblevenen vrijheid gegeven om aldaar te blijven wonen. In het jaar 1655 zond hertog Karel Emanuel den markies van Pianezza in de valleien, die alle Waldenzen, die bij het geloof der vaderen wilden blijven, te lijf ging. De Waldenzen verdedigden zich moedig en deden het op hen afgezonden leger veel afbreuk; maar zij zouden het onderspit hebben moeten delven, indien er geen stemmen uit Engeland, Nederland en Zwitserland voor hen opgegaan waren. Het kwam er zelfs toe, dat hun vrijheid van godsdienst gegeven werd. Toen koning Lodewijk XIV van Frankrijk de Hugenoten of Gereformeerden in zijn land ging vervolgen, liet de hertog van Savoye zich door hem verleiden, om ook de kettersche Waldenzen te gaan verdrijven. Op bevel van den hertog werd hun het houden van godsdienstoefeningen op doodstraf verboden; hunne kerken moesten omvergehaald; alle predikanten en onderwijzers het land uit, en de kinderen behoorden in de Roomsche kerk te worden opgevoed. De Waldenzen meenden, dat nu het oogenblik gekomen was, waarop zij met het zwaard hunne vrijheid van conscientie moesten verdedigen. Na in onderscheidene gevechten de overwinning te hebben behaald, legden zij de wapens neder, toen hun opnieuw beloofd werd, dat men hen dulden zou. Maar de weerloozen werden toen verraderlijk aangevallen; meer dan 1000 Waldenzen vonden den dood, meer dan 10,000 stierven in de gevangenissen; 2000 kinderen werden geroofd, om ze een Roomsche opvoeding te geven; ettelijken duizenden, die in het leven bleven, werd door den hertog vergund om naar den vreemde te trekken. Deze vonden in Genève en in andere plaatsen een gastvrije ontvangst; doch zij kwijnden aan heimwee naar hun schoone dalen. Aan den predikant en krijgsoverste Henri Arnaud gelukte het, 900 mannen uit de verstrooiing bijeen te vergaderen en met dit hoopje volks de dalen in 1689 weder te veroveren. Heldendaden werden volbracht, gelijk die in de geschiedenis van niet één volk vermeld zijn. Toen zij maandenlang geworsteld hadden, dwongen zij hertog Victor Amadeus II de woorden af: »Weest even getrouw aan mij, als gij het jegens uw God geweest zijt, en zoolang ik een stuk brood heb, wil ik het met u deelen." Zij hebben den hertog nooit aan zijn woord gehouden, doch in het zweet huns aanschijns voor hun brood gearbeid; maar hun vorst zijn zij getrouw gebleven. Wel werden zij in 1698 weder uit hunne valleien verdreven; doch in het begin der achttiende eeuw kregen zij weder vrijheid om terug te keeren, vooral door voorspraak van Engeland en Nederland.